

Kókai Károly

Enciklopédia Velencében

Il Palazzo Enciclopedico. 55. Esposizione Internazionale d'Arte

📍 **Velence, Olaszország**

📅 **2013. június 1 – november 24.**

A Velencei Biennále idei, 55. kiadása a megszokott képet nyújtja. A művészek közt van ismert és ismeretlen, érthetetlen és kiszámítható (lásd: Ai Weiwei), de helyenként érzékelhető a résztvevő országok kultúrpolitikájának sajátos befolyása is.

A Giardini központi pavilonja és az Arsenale kiállítása „enciklopédikus palotaként” (*Palazzo Enciclopedico*) működik. MASSIMILIANO GIONI több mint százötven művész és „megszállott” alkotásainak, illetve gyűjteményeinek adott helyet.

A kiválasztás kritériuma az volt, hogy az egyes életművek a látható, illetve megismerhető világ egészét próbálják felmérni és magukba foglalni.

Áttekinthetetlen gyűjtemények, noteszlapok és vázlatok, képzelt lények lerajzolva és megformázva, zsúfoltan, esetenként mindenféle művészi igény nélkül, a kora újkori főúri kuriozitások kabinetjeit idéző összevisszaságban láthatók.

Az őrült tudós (Carl Gustav Jung a tarokk kártyák esztétikájára emlékeztető illusztrált kéziratával), illetve az áltudós (Rudolf Steiner palatáblái) kliséje ugyanúgy fellelhető, mint az erotománé (fantáziakatalógusával egyetemben).

A hóbortok és világnézeti rendszerek sorában megtaláljuk az (ál)tudomány mellett a vallást és magát a művészetet is. Utóbbi több változatban is megjelenik, a naív művészet éppúgy, mint az el nem ismert művészek inzisztáló alkotásai. A kortárs művészet egyik meghatározó, és számtalan megjelenési formában felbukkanó módszere az egy bizonyos dolog konzekvens ismétlése, hogy csak olyan fotográfusokat említek, akik nincsenek itt jelen: August Sander *20. század emberei* című fotosorozatával, vagy Bernd és Hilla Becher ipari létesítményekről készült képeivel. Gioni enciklopédiája természetesen szuggesztív hatású. Itt más jelentést kapnak olyan életművek darabjai is, mint például a múlt évben elhunyt WALTER PICHLER egyszerre profán és szakrális objektjei, vagy az ezen a biennálén kitüntetett MARIA LASSNIC érzékeny, ugyanakkor erőteljes festményei.

Az Arsenale egyik nagyobb termét CINDY SHERMAN kapta, annak bizonyítékaként, hogy manapság számos művész munkájának központi mozzanata a vízió, a széteső világ izolált elemeinek monomániás összegyűjtése, egyébe rendezése, ismétlése, újrajátzása. Ehhez az inspiráció jelmezes felvonulásokon készült fotókból, kirakati bábuaktól, börtönlakók rajzaiból is származhat.

WALTER PICHLER
Stele I, II 1962–1976 © Fotó: Balkon

Hogy mennyire részei az egyes nemzeti pavilonok a nagy enciklopédiának, mindenki magadöntheti el. A biennálé egészében, vaskos katalógusával, a rekkenő hőségben szédelegve vagy az internetes honlapok végiglátogatásával ezt a nézőpontot is felkínálja.

A következőkben néhány kelet-európai pavilonban nyert benyomásról lesz szó – a több mint hetven résztvevő országnak már a felsorolása is értelmetlen vállalkozás lenne, az úgynevezett kolaterális események, tehát a párhuzamosan futó, de a biennálé részeként kezelt további körülbelül ötven hely tárgyalása nélkül is.

A Giardiniban található magyar pavilon idén is kihívást jelent a kiállító művészek és a kurátorok (ASZTALOS ZSOLT, illetve UHL GABRIELLA). Erre a kihívásra idén ugyanúgy nem sikerült válaszolnia a művészek, mint ahogy korábban is ritkán. Hiszen a magyar pavilon önmagában is problémás, nehéz benne kiállítást rendezni, viszont legalább magát a problémát fel lehet mutatni, mint ahogy tette azt néhány éve a FOGARASI ANDRÁS és TIMÁR KATALIN által szervezett bemutató, amely a művészet helyeit tematizálta.

Asztalos Zsolt tévémonitorokból és fülhallgatókból álló installációja elárulja, hogy a művész fáradzott, gondolkodott, differenciált, tájékozódott a bombákról szóló könyvtárnyi irodalomban. A videó-hang kombinációval újabb rétegek jönnek be, azonban az én véleményem szerint épp az inspiráció hiányzik a műből. Az összeállítás így plakatíván brizáns, vagy inkább értelmetlen pszeudobrizáns. Teljesen más lenne a helyzet, ha tényleg ott lennének a bombák... amire nem került (kerülhetett) sor.

A kiállítási épületek döntő befolyással vannak arra, hogy mit látunk, hogyan élünk meg egy-egy bemutatót. A litvánok (a ciprusiakkal közösen) például egy az Arsenale szomszédságában álló beton sportcentrumot használnak.

A város területén szétszórta kiállítóhelyek ebből a szempontból sokkal izgalmasabbak, mint a Giardini. Ezeket keresni kell a labirintusban, és olyan helyekre juttatnak el, ahová a Ferovia-Rialto-San Marco útvonal semmiképp. A litván pavilonban többek között DEXTER SINISTER fényinstallációja, ELENA NARBUTAITÉ fémfala, PHANOS KYRIACOU bútordorabjai között bolyonghatunk.

A Palazzo Malipier háztömbjében az észtek, Bosznia-Hercegovina és Montenegró pavilonjai látogathatóak. A Grand Canalon a S. Samuele megállónál kiszállva, a Palazzo Grassival szemben, a harmadik emeleten egy ötszobás lakás termei alkotják az észti pavilont. Az egyes helyiségek világítódobozokkal, könyvtartó szekrényekkel, cédulakatalógussal, a falra ragasztott fénymásolatokkal vagy egy növényággal egy-egy külön világot alkotnak. Egy egész csapat dolgozott itt. FARKAS

MARIA LASSNIG
Krankenhaus (Hospital), 2005, olaj, vászon © Fotó: Balkon

DÉNES magyar származású művészen és ADAM BUDAK kurátoron kívül DANIELLA MONTICELLI nyelvfilozófus, MARKUS MIESSEN építész, valamint BRUCE DUFFY, akinek 1987-es fiktív Wittgenstein életrajza volt a kiinduló alap. A projekt gazdagsága ellenére is minimalista benyomást kelt. Visszafogott és intelligens, ugyanakkor felkínálja az elmélyedés lehetőségét is.

ASZTALOS ZSOLT
Fired but Unexploded, 2013 © Fotó: Balkon

IRENA LAGATOR PEJOVIC
Further than Beyond, 2013, golden cotton strings, spotlights © Fotó: Dario Lasagni

Montenegro pavilonjában IRENA LAGATOR PEJOVIC három elsötétített, derengő fényű teremben az univerzum távoli fényeit villantja fel fémdrótokkal és vetítésekkel. Bosznia-Hercegovina képviselőjében MLADEN MILJANOVIC *Gyönyörök kertje* szintén több teremre elosztott installáció videófilmekkel, valamint kötélaból és vasrudakból készült objektumokkal. Szlovénia képviselőjeként JASMINA CIBIC videója a San Marco negyed egyik, a Palazzo Malipierhez közeli épületében, az ötvenes évek színes mozifilmjeinek esztétikájában a szocialista múlttól mesél. Horvát pavilonként a Dorsudoro negyed egyik belső udvarában KATA MIJATOVIC installációi, videói, fotói láthatóak. A szerb pavilonban többek között VLADIMIR PERIC objektjei láthatóak. Jugoszlávia megszűnése után Szerbia vette át a nemzeti pavilont. Az új köztársaságok

MLADEN MILJANOVIC
The Sweet Simphony of Absurdity, 2013 © Fotó: Drago Vejnovic; A művész hozzájárulásával

más helyeket kerestek maguknak, hogy jelenléttükkel is demonstrálják önállóságukat; Koszovó idén először.

A csehek és szlovákok másképp oldották meg a szétválás problémáját. Idén a szlovák PETRA FERIONCOVÁ munkái vannak a bejárati részben, aki a családjában felhalmozódott ornitológiai és egyéb gyűjteményét mutatja be a vitrinekben és a falakon.

Románia két helyen is képviselteti magát: a Giardini pavilonjában és a román kultúrintézetben, a Canneregio kerületben. ALEXANDRA PIRICI és MANUEL PELMUŞ *A Velencei Biennálé imateriális retrospektívája* elnevezésű performansz-sorozata nem toladó, hanem intenzív, időt és figyelmet igényel. Könnyedségével és finom humorával üdítően hat a szomszéd országok bombasztikus próbálkozásai után. Lengyelország képviselőjében KONRAD SMOLEŃSKI nagyméretű, többek között két harangot és hangszórófalakat is magába foglaló hanginstallációja méretével és hangerejével is erős benyomást kelt. A lengyel és a román bemutatókat egyaránt a nagyvonalúság és a magabiztos fellépés jellemzi, ráadásul meggyőzőek is (igaz, kisebb hibákkal, pl. a lengyel pavilonban technikai okokból ritkán szólalnak meg a harangok).

Lettország az Arsenale épületsorában kapott helyet. KASPAR PODNIEKS megrendezett portréfotói a balti ország perifériális helyzetének problémáját emelik a középpontba – a kurátor szerint Európa minden pontjáról, főleg Velencéből nézve *North by Northwest* irányban

van Lettország. A portrék könnyed humora, a mezőgazdasági üzemek között fevillanó hétköznapi csodák viszont más szférába emelik a cselekményt.

Az egyes művészek bemutatói értelmezhetőek annak a politikai helyzetnek a tudatában, amelyen belül alkottak, és ami a nemzeti pavilonok koncepciója miatt a velencei biennálén mindig érezhető. Az itt felsorolt kelet-európai bemutatók egyike sem erőlteti, de mindegyik megengedi ezt az olvasatot is. A biennálé sokrétűségével, méreteivel, a várossal és annak történetével való összefonódásával, a város gyűjteményeibe való beépülésével számtalan útvonalat, nézőpontot, értelmezési lehetőséget kínál. Feltehetjük a kérdést: hogyan viszonyulnak egymáshoz a központi pavilon és az egyes pavilonok? Ferioncová látszólag szóról szóra azt követte, amit a biennálé a címének választott. Mi az egyes pavilonok viszonya? Melyik jó és melyik nem? Általában azok a pavilonok a sikerültebbek, amelyekben egy művész kap lehetőséget, hogy kibontakoztathassa a koncepcióját. Farkas esetében például lépésről lépésre tárul fel előttünk egy világ. Az egyes nemzeti biztosok által kiadott katalógusok és kísérőfüzetek áttanulmányozása után megint másképp látja az ember azt, amit éppen néz. És megmaradhatunk az első benyomásnál is: ami hihető, ami meggyőző.

Az itt felsorolt kelet-európai pavilonok sugallhatnak ugyanakkor nagyobb összefüggéseket is. Elkülöníthetőek a balti államok visszafogottabb és átgondoltabb prezentációi a volt Jugoszláviát képező államok versengésétől. A nemzeti pavilonok a Giardinin belül és kívül egy nagyobb léptékű történelmi perspektívát is nyitnak: 1909-től, az első nemzeti pavilon megnyitásától (amikor Magyarország még csak az Osztrák-Magyar Monarchia részeként létezett) eltelt évtizedek történelmi fordulatai itt is nyomot hagytak, a kezdetektől Jugoszlávia máig sem lezárult felbomlásáig, az újabb és újabb államok nemzetközi képzőművészeti iparban való megjelenéséig. Angola és a Szentszék (Vatikán állam) például idén először vesznek részt a biennálén. Utóbbi azért is figyelemreméltó, hogy nem vatikáni művészeket hívott meg, hanem többek között például a cseh JOSEF KOUDELKÁT, aki a természetes és a kulturális tájak elpusztításáról készült fotóiból állított ki. Angola viszont azért is érdekes, mert elnyerte a legjobb pavilonnak ítélt díjat. Az angolai pavilonként működő Galleria di Palazzo Cini a San Vio-ban, a régi művészeti gyűjtemény darabjai között vándorolva is nyilvánvalóvá válik: a művészet ugyanúgy működik ma is, mint korábban. Egy szellem uralja, amely sugárzik a művekből, legyen az egy kora reneszánsz olasz festmény, vagy egy Luandában készült színes fényképfelvétel olcsó papírnymata.

Király Judit

Kék, szürke és más színek

A Grauwinkel-gyűjtemény kiállítása*

→ Vasarely Múzeum, Budapest

→ 2013. május 12 – szeptember 1.

A Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület (OSAS) által a Vasarely Múzeumban az elmúlt nyolc évben rendezett kiállítások markánsan kirajzolódó irányán belül több kisebb csapás különíthető el. A klasszikus konstruktív és konkrét alkotók műveinek szentelt kiállítások mellett jelentősek a konkrét művészet hagyományából (is) kiinduló, azt munkásságukban integráló fiatalok műveit bemutató tárlatok. Legjellemzőbbek azonban azok a kiállítások, amelyekben együtt láthatók az idősebb, a művészettörténeti kánonban meghatározó szerepet játszó mesterek, a középgenerációs és az egészen fiatal művészek. E sokféleség mellett a nemzetköziség is jellemző az OSAS által rendezett bemutatókra: a magyar művészek munkái külföldi, nem ritkán tengerentúli alkotók művei között jelennek meg. Így válik érzékelhetővé a konstruktív-konkrét (és a konceptuális) hagyomány továbbélése, illetve jelenléte napjaink művészeti színterén.

A fentiek a Vasarely Múzeum aktuális kiállításáról, illetve az e tárlat keretében bemutatkozó berlini Grauwinkel-gyűjteményről is elmondhatóak. A kollekciót 1982-ben alapozta meg *Siegfried Grauwinkel*. Vásárlásai az első másfél évtizedben nem egy előre kidolgozott koncepció szerint zajlottak, így a korai időszakban megszerzett művek nem is alkotnak határozottan körülírható egységet. E munkák nagy részét tartós letétként különböző intézményekben helyezte el Grauwinkel, és például az első tulajdonába került alkotás, egy Christo-mű nincs már a gyűjteményben. Körülbelül 1995-től azonban tudatosan a konstruktív-konkrét-konceptuális művekre

* Kurátor: Haász István (OSAS) és Siegfried Grauwinkel

FRANÇOIS MORELLET

A négyszögtől az ötszögig, 1992, akril, vászon, acél, 96 x 104 x 2 cm © Fotó: Sulyok Miklós

